

„TÎRGUL DE AFARĂ“ DE LA CAPUL PODULUI MOGOȘOAIEI

de MARIA STAN

Ultimele decenii ale sec. al XVIII-lea au adus importante transformări în structura economică și social-politică a orașului București.

Înființarea și înmulțirea stabilimentelor manufacturiere, accentuarea specializării meșteșugarilor, precum și creșterea circulației de mărfuri interne și de import au făcut ca reședința Țării Românești să se mențină ca cel mai important oraș românesc.¹

În pofida apăsării otomane cît și a celor două războaie din 1769—1774 și 1786—1790 se înregistrează o continuă dezvoltare și o sporire a numărului locuitorilor. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea orașul avea cca. 50 000² locuitori, cifră în continuă creștere datorită, în primul rînd, elementelor provenite de la sate.

Concomitent cu aceste transformări economice și sociale, s-au înmulțit unele lucrări edilitar-urbanistice, cele mai ample dintre acestea fiind executate în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti. El este ctitorul Curții Noi — de pe Dealul Spirii, și domnul în timpul căruia au fost executate conducte pentru alimentarea cu apă a centrului orașului, pavarea unor străzi etc.

Procesul acesta transformator a continuat și în ultimele decenii ale sec. al XVIII-lea.

Nicolae Mavrogheni, numit de Înalta Poartă domn al Țării Românești la 6 aprilie 1786, a luat în scurta și agitata lui domnie, unele măsuri mult controversate în istoriografia românească.³

La București, chiar din primele zile ale domniei, el a manifestat dorința de a repara „Curtea Veche“, și a poruncit ca fiecare locuitor

¹ *Istoria orașului București I*, — M.I.B. 1965, p. 139—149.

² *Ibidem*, p. 150.

³ I. Ionașcu, *Concluzii greșite în istoriografia burgheză despre domnia lui Nicolae Mavrogheni*, Studii, an XV (1962), nr. 1, pag. 69—109. Pe baza studiului critic al izvoarelor contemporane, autorul a înfățișat trăsăturile de bază ale domniei și personalității lui Nicolae Mavrogheni, vezi și V. Mihordea, *Politica lui Nicolae Mavrogheni față de țărănime*, Studii, an. XVI (1963), nr. 6, p. 1325—1350. P. I. Panait, *Aspecte din lupta populației bucureștene împotriva regimului turco-fanariot (1716—1821)*, p. 45—55.

să-și repare ulița din fața casei, preocupându-se totodată de repararea podurilor de peste Dîmbovița.⁴

O realizare de seamă legată de activitatea lui Nicolae Mavrogheni, este complexul arhitectonic din str. Monetăriei nr. 4, datînd din 1787, marcînd limita nordică a Bucureștilor în acea perioadă.

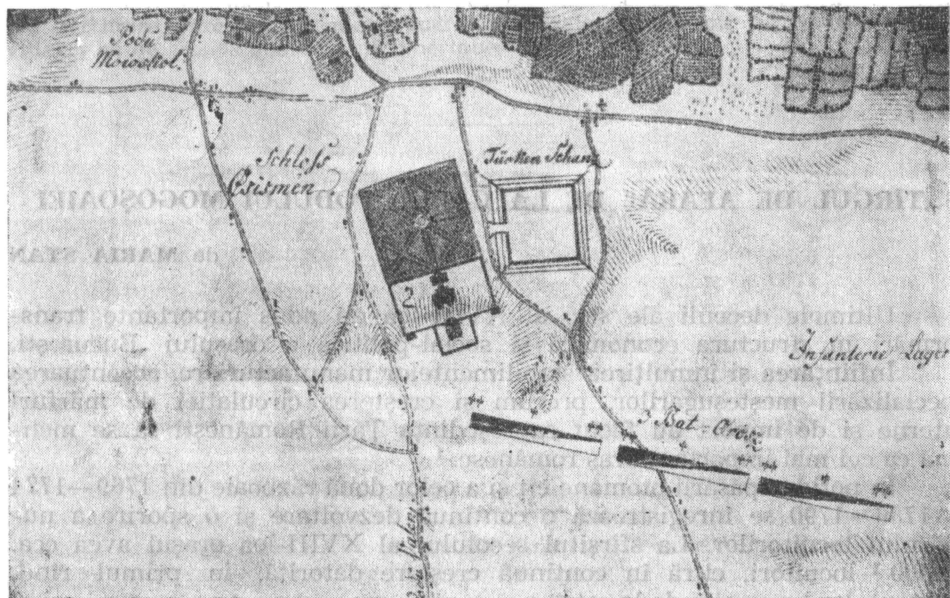

Fig. 1. Fragment din Planul orașului București întocmit de Ernst în 1791, care redă palatul Mavrogheni (1785—1787)

Edificiul domnesc a fost construit pe un teren cumpărat de la mănăstirea Sf. Sava, avînd forma unui patrulater cu latura de cca. 200 de stînjeni.⁵

El se afla pe o coamă de terasă în imediata vecinătate a drumului spre Văleni, ce se forma din Podul Mogoșoaiei. În planurile lui Frans Purcel cit și în cel al locotenentului Ferdinand Ernst din regimentul Orosz, cantonat în 1791 chiar în vecinătatea Palatului Mavrogheni,⁶ întregul complex arhitectonic este marcat printr-un dreptunghi compartimentat. În unul din aceste compartimente care formează de fapt curtea, este trecută pe partea de sud o construcție restrînsă, iar în centru palatul.⁷ Pe latura de nord a dreptunghiului la colțurile de nord-est și

⁴ Șt. Ionescu, *Orașul București în timpul domniei lui Nicolae Mavrogheni*, Materiale de istorie și muzeografie, V, 1966, p. 82.

⁵ C. C. Giurescu, *Istoricul ctitoriilor bucureștene ale lui Nicolae vodă Mavrogheni, Biserica ortodoxă română*, anul LXXX (1962), nr. 3—4, p. 349—350.

⁶ M.I.M.B., nr. inv. 11122, 11121 vezi și G. D. Florescu, *Din vechiul București*, 1935, p. 120.

⁷ Date privind înfățișarea acestui edificiu sînt expuse în bogatul studiu al Prof. C. C. Giurescu, *op. cit.*, B.O.R., an LXXX (1962), nr. 3—4, p. 339—380.

nord-vest, apar semnalate două turnuri și tot aici într-un dreptunghi mic, care formează de fapt o a doua curte este indicată biserica „Izvorul Tămăduirii“. Ambele izvoare cartografice semnaleză spre sud un pătrat cu latura de cca. 160 m care redă o grădină amenajată.

Pe latura de est încadrat de drumuri de țară, este menționat un patrulat care marchează o fortificație militară notată „Türken Schanz“ (șanțuri turcești).

În partea de sud-est se află notat rezervorul de apă de la cișmeaua Mavrogheni (Schloss Csismen) fără ca acesta să fie redat de vreun semn convențional.

Printre primele măsuri luate de Nicolae Mavrogheni, văzînd insuficiența alimentare cu apă a orașului București, a fost înzestrarea acestuia cu o rețea de cișmele cu apă de izvor, adusă pe „olane“ de la depărtare.⁸

Pentru cișmeaua construită în cadrul ctitoriei, apa a fost adusă de la Crețulești.⁹

O construcție deosebită este rezervorul principal sau „Visteria apelor“,¹⁰ care alimenta mai întii cișmelele chioșcului și apoi pe cele din oraș dispuse în special pe frecventata uliță Podul Mogoșoaiei, una din cele mai importante căi de circulație ale orașului medieval.

În planuri, alături de aceste construcții mai apare și o grădină pe care un izvor contemporan o califică drept „superbă“. ¹¹

Un loc important în complexul acesta este ocupat de biserică, care poartă astăzi numele ctitorului ei, dar al cărui hram este Izvorul Tămăduirii.¹²

Față de ctitoria sa, Mavrogheni a manifestat un deosebit interes, căutînd să facă din ea una din cele mai bogate biserici din țară, înzestrînd-o cu numeroase moșii, vii, munți, prăvălii, mori, robi etc.

Preocupat de a spori veniturile acestei biserici cît și de a satisface unele cerințe ale comunității bucureștene, Mavrogheni a construit lîngă biserica de la cișmea și trei mori de vînt. Ele trebuiau să suplinească parțial morile de apă de pe Dîmbovița și Colentina care înghețau în timpul iernei. Aceste mori au funcționat mai mult timp, astfel că una din ele este menționată într-o hotarnică din 26 august 1808, ca existînd încă în 1831, cînd a fost dărîmată, deoarece trecea traseul șoselei pe locul ei.¹³

Atît cișmele cît și morile, fiind construcții mai deosebite, au fost înzestrate cu meșteșugari de specialitate, care aveau obligația să se ocupe de buna lor întreținere și funcționare.

⁸ *Ibidem*, p. 340.

⁹ *Ibidem*, p. 341, vezi și Caselli D. *Fîntîna cu șapte ciuciure de la Izvorul Tămăduirii*, *Gazeta Municipală*, V (1936), nr. 233.

¹⁰ *Ibidem*, p. 342, vezi și G. D. Florescu, *Din vechiul București*, 1935, p. 110.

¹¹ *Ibidem*, op. cit., p. 345.

¹² *Ibidem*, p. 354 vezi și G. D. Florescu, *Din vechiul București*, 1935, p. 110 și N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic*, p. 228.

¹³ C. C. Giurescu, op. cit., BOR, an LXXX (1962), nr. 3—4, p. 347—350.

Pe linia acelorasi preocupări se înscrie și hotărîrea domnească de a deschide, pentru prima oară la București un al doilea „tîrg de afară“. Deși este cunoscut faptul că încă din sec. al XVII-lea tîrgurile din lăuntru s-au ridicat la numărul de trei.¹⁴

Tîrgul de afară a rămas singurul loc din imediata vecinătate a orașului unde se desfăceau îndeosebi produse agro-pastorale și meșteșugărești din țară.

Nicolae Mavrogheni consideră că transformările intervenite în cadrul societății bucureștene, au sporit cu mult solicitudinile unui atare tîrg.

Și deoarece sint considerate ca insuficiente cele două zile pe săptămînă în care funcționa străvechiul Tîrg de afară de pe Podul cu același nume, el emite un hrisov prin care alătură acestuia tîrgul de pe Podul Mogoșoaiei din imediata apropiere a palatului său.

Un prim document în legătură cu acest important loc comercial bucureștean, a văzut lumina tiparului prin grija lui Nicolae Iorga în „Revista istorică“ din 1930, originalul acestuia păstrîndu-se în Muzeul Bizantin din Athena. Documentul nu poartă însă decît anul emiterii, fără a preciza luna și ziua în care a fost întărit de domnitor.¹⁵

Recent, în patrimoniul Muzeului de istorie a municipiului București, a fost inseriat un nou hrisov emis în același scop de către Nicolae Mavrogheni.¹⁶

Documentul este dat la 21 decembrie 1787 și amintește pe un altul emis la 17 iulie 1787, care nu poate fi decît cel publicat de Nicolae Iorga.

Conținutul celor două hrisoave este relativ asemănător, cel de al doilea cuprinzînd însă și cîteva precizări asupra cărora vom stăruî.

De remarcat, este motivarea pe care Nicolae Mavrogheni o face în partea introductivă a hrisovului său menționînd creșterea comerțului și ieftinătatea lucrurilor.¹⁷

El hotărăște înființarea acestui tîrg, arătînd că „....Drept aceea pentru ca să înlesnim atît pe lăcuiitori la alișverișul lor, cît și pe toți oroșanii politii Bucureștii să-i îndestulăm a putea cumpăra cele trebuincioase lor eftine, am binevoit domnia mea a hotărî ca să facă trei tîrguri de afară pe săptămînă, adică marțea și vinerea la tîrgul de afară cel obicinuit duple cum s-au făcut pînă acum, iar unu joesă să se facă la Zoodohu Pighi, adică la Izvorul Tămăduirilor din capul Podului Mo-

¹⁴ Dan Berindei, *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești* (1459—1862), Buc. 1963, p. 44—153, vezi *Istoria orașului București I* —, M.I.B., 1965, p. 145—149.

¹⁵ *Revista Istorică*, an XVI (1930), nr. 10—12, p. 202—206.

¹⁶ Documentul cu nr. inv. 95655 în folio pe hîrtie de format mare (40×55 cm) scris cu cerneală neagră. Monograma domnească și sigiliul mic în chinovar. În protocolul documentului, apare în cerneală neagră semnătura autografă a domnului.

¹⁷ Arh. M.I.M.B., nr. inv. 95655.

goșoaiiei alăturarea foișorului domnesc în maidan împotriva porții foișorului..."¹⁸

Și expunerea motivelor continuă subliniindu-se că „...văzînd că din obiceiul ce au rămas aici la cinstita politie al scaunului domnii mele Bucureștii de a să face numai două târguri afară din oraș pe săptămînă și acelea numai la un loc orănduit, pricinuieste la obște pagubă, căci de

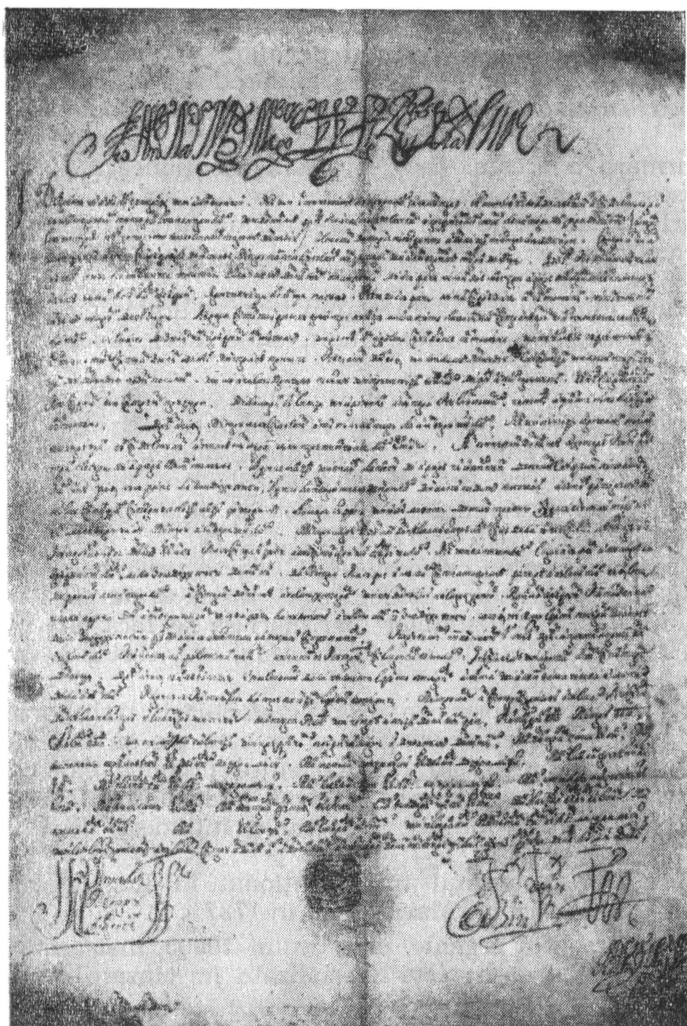

Fig. 2. Hrisovul lui Nicolae Petre Mavrogheni emis la 21 decembrie 1787, prin care se înființează „Tîrgul de afară“ de la capul Podului Mogoșoaiiei.

¹⁸ Ibidem, 95655.

a să face numai în două zile ale săptămînii, nu pot veni toți cei ce au lucruri de vînzare, cărora întîmplîndu-li-să vreo trebuință deosebită la casele lor într-aceea vreme ce ar putea veni să afle la tîrg, să scape de zilele cele orînduite ale tîrgului, și rămăne ale adăsta în cealaltă săptămână, și nu urmează să fie belșug și efinătate, în toate zilele de tîrg dintr-aceea privind căci acum din voea și mila lui Dumnezeu, s-au înmulțit și lăcuiitorii aceștii de Dumnezeu păzite politii...”¹⁹

Într-adevăr, înființarea noului tîrg era o necesitate pentru că, cele două zile de funcționare a Tîrgului de afară nu erau suficiente pentru a satisface cererea de aprovizionare cu produse a locuitorilor orașului, creîndu-se o serie de neajunsuri care aduceau pagubă celor direct interesați.

Ca urmare a acestui fapt, hrisovul menționează „...și cu această pricină găsescu și precupeții mijloc de fac ale lor precupii, vînzînd în oraș lucruri cu îndoite și întreite prețuri, de la carii sînt siliți și oroșanii a cumpăra cu scumpătate, neputînd aștepta pînă la al doilea săptămână...”²⁰

Pentru a întări justificarea noului tîrg, se arată și faptul că terenul atribuit acestuia este mult mai înalt, fiind deci îndepărtat neajunsul „de a se face tină”.²¹

Hrisovul domnesc conține de asemenea hotărîrea ca „...venitul vămii oborului celui mai sus numit și adetul pămîntului i vînzarea vinului i venitul morilor i al grădinii...”²² să aparțină ctitoriei.

Tîrgul și oborul de vite de la Izvorul Tămăduirii a jucat un rol important în viața economică a Bucureștilor pînă aproape de jumătatea secolului al XIX-lea.

În capitolul „Pentru curățenia și altele ce privesc la sănătatea orașenilor” din Regulamentul organic, în art. 18 se arată că la patru locuri afară din oraș la capătul ulițelor mai mari să se facă cîte o piață unde să vină carele de pe la sate cu „lemne, fîn, orz, cărbuni, varză și orice altă felurime de producturi...”²³

În articol se mai prevede dreptul efectuării transportului acestor produse la cumpărător cu aceleași care, cu care ele au fost aduse la tîrg. La această dată, se arată în Regulamentul organic, existența a patru piețe în afara orașului și anume : la capul podurilor : Mogoșoaiei, Tîrgul de afară, Șerban Vodă, Caliței, care au o întindere de 12000 stînjeni fiecare.

Recunoaștem în primul tîrg menționat în Regulamentul organic pe acela înființat de Nicolae Mavrogheni în 1787.

Tot Regulamentul organic, în articolul 19600, mai arată că în acest timp în oraș existau șase piețe specializate în vînzare de „carne, zarzavat, poame, pește, mălai etc.”²⁴

¹⁹ *Ibidem*, 95655.

²⁰ *Ibidem*, 95655.

²¹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 202—206.

²² *Ibidem*, p. 202—206, vezi și MIMB nr. inv. 95655.

²³ *Regulamentul organic*, Buc., 1847, p. 528.

²⁴ *Ibidem*, p. 528.

Deci târgul de la Izvorul Tămăduirii a dăinuit ca și Tîrgul de afară asigurînd vinderea produselor care nu puteau fi desfăcute în oraș, cum ar fi : chereștea, produse din lemn brut și finite, vite etc.

Existența pînă tîrziu a acestui târg, este cunoscută și dintr-un act din 2 aprilie, 1846 dat de Sfatul Orășenesc,²⁵ prin care dispune să se plătească epistatului bisericii 700 lei, sumă ce reprezintă havaietul plătit de carele care poposeau aici între 1 noiembrie 1845 — 1 noiembrie 1846.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, târgul de pe Podul Mogoșoaiei își pierde importanța.

Comerțul marelui oraș tinde la forme tot mai moderne, iau ființă piețe în zonele centrale, iar desfacerea produselor agro-pastorale se regroupează în străvechiul Tîrg al Moșilor.

„LE MARCHE EXTERIEUR“ AU BOUT DU PONT DE MOGOȘOAIA

RÉSUMÉ

L'auteur se propose d'analyser, en se basant sur les documents d'archive, la création par Nicolae Mavrogheni d'un nouvel „Marché extérieur“ du côté au nord de Bucarest.

Celui-ci, à côté de l'ancienne foire de „Moși“ a joué un rôle important en l'approvisionnement en produits agro-alimentaires de la population jusqu'en la seconde moitié du XIXème siècle.

En même temps avec le développement de Bucarest dans l'époque moderne, son importance diminue peu à peu, ses attributions étant assumées par les marchés de la zone centrale de la ville.